

Alta

Høyres kommunalkonferanse

11. august 1990

Statsminister Jan P. Syse

Regjeringen har vart lengre, og fremfor alt har den nådd betydelig lengre enn mange spådde da vi tiltrådte i fjor. Resultatene melder seg. Den største utfordringen ligger ennå foran oss: Å få ned arbeidsløsheten. Jeg skal vende tilbake til det. Men forutsetningene for å skape nye arbeidsplasser begynner å komme på plass: Prisstigningen er rekordlav, som følge av en stram økonomisk politikk og en helt annen kontroll med statsutgiftene. Den samme stramme politikken har lagt også grunnlaget for et fritt og moderat lønnsoppgjør. Vi har senket skattene og bedret vilkårene for nye investeringer. Produktiviteten i næringslivet vokser nå raskere enn i de aller fleste land. Vi fører en aktiv politikk for å sikre Norge adgang til EFs indre marked.

.....

Tiden etter stortingsvalget i fjor har også vist at det ikke er Regjeringen som er splittet, det er opposisjonen. Regjeringen har det politiske initiativet.

Dermed kan vi begynne å kaste blikket lenger fremover. En mindretallsregjering har naturligvis aldri fred lenger enn opposisjonen vil. Men det er langt fra en smule ufred til et regjeringsskifte. Og man seiler godt selv i motvind.

Målet for vår politiske innsats er todelt. På den ene side er vi i politikk fordi vi ønsker at fellesskapet skal løse viktige oppgaver, som det enkelte menneske ikke kan løse på egen hånd.

Men Høyre har også et annet mål for politikken. Det er hva mennesker kan gjøre for seg selv. Vi tror jo rett og slett at et samfunn hvor mennesker har stor råderett og stort ansvar er et bedre samfunn. Politikken skal ikke bare skape en sterk og effektiv stat, og sterke og effektive kommuner og fylker som kan løse fellesoppgaver. Den skal også gjøre det mulig for folk å løse sine egne oppgaver.

Det er bedre at folk flest blir medeiere i bedrifter enn at Staten skulle eie "på deres vegne". Det er bedre at mennesker velger fritt enn at myndigheter bestemmer for dem.

.....

Etter delprivatiseringen av Raufoss i sommer er ca 8.000 nordmenn blitt aksjonærer i RA. Det gir oss et enkelt eksempel på at en bred spredning av eiendomsrett i næringslivet er et realistisk mål. En statsbedrift som Statoil har en markedsverdi som ligger kanskje 25 ganger høyere enn Raufoss. Det antyder at en delprivatisering av et slikt konsern kunne tiltrekke ikke ti - men kanskje hundre tusen aksjonærer.

.....

Her går det stadig et klart skille mellom høyre og venstre, mellom konservative og sosialister - selv etter at sosialismen er død. For ryggmargsrefleksene sitter igjen, som automatiske rykninger. I motsetning til dem ser vi konservative et betydelig spillerom for personlig initiativ, for privat foretagsomhet. Og

vi ser at når menneskene får et slikt spillerom, så blir de sterkere og bedre i stand til å ta hånd om seg selv - og hverandre.

.....

Det er viktig at vi ikke betrakter kommuneøkonomien løsrevet fra andre behov i dagens samfunn. Det bør bekymre oss at den disponible inntekten i Norge er lavere enn i en rekke europeiske land som vi vanligvis regner som mindre velstående enn oss selv. Dette forteller at den offentlige sektor i Norge er for stor, men også at vi samtidig har redusert folks evne til å ta hånd om sitt eget liv. Og at det offentliges evne til å yde hjelp ikke har økt like mye som familienes evne til selvhjelp er blitt svekket.

Derfor må vi gjøre flere ting samtidig:

- Vi må effektivisere offentlig virksomhet, få mer igjen for pengene.
- Vi må privatisere: Dvs. trekke stat og kommuner ut av virksomhet som de ikke trenger å være i.
- Vi må senke skattene - det samlede skattetrykket, og ganske særlig personbeskatning.

De siste dager har vi hørt enkelte si at nå blir norsk økonomi mer romslig. Med stigende oljepriser kan vi bevilge mer penger til flere gode formål.

Men vi kan ikke det. Vi har en lang vei å gå bare for å bli kvitt underskuddene som plager oss i dag.

Vi har en enda lengre vei å gå før landets gjeld er nedbetalt. Derfor kan vi ikke la oss friste av stigende oljepriser til å forbruke mer. Vi må skape

balanse i regnskapene, nedbetale vår gjeld, og bruke det som måtte bli til overs - hvis det blir noe til overs - til å starte oppbygningen av oljefondet.

Det er ansvarlig politikk, og det er den politikken som denne Regjering vil føre.

Det er også en annen side ved stigende oljepriser som vi må være klar over: Som oljeprodusent har vi fordel av en viss stigning. Men som industrisamfunn og skipsfartsnasjon taper vi.

Hva oljeprodusenten vinner på gyngene, taper industriprodusenten lett på karusellen.

Jeg sa at vår største utfordring er arbeidsløsheten. Under valgkampen i fjor sa jeg det samme: At ledigheten ville bli den viktigste oppgaven for en ny regjering, men også den vanskeligste. Jeg varslet om at det ville ta tid, jeg sa det slik:

"Jeg tror vi må se i øynene at ledigheten vil fortsette å øke noen måneder fremover. Selv ren Høyre-politikk kan ikke snu denne utviklingen over natten. Men det viktigste er at vi får satt inn positive tiltak fra første dag. Å gå løs på den økonomiske politikken vil være den første oppgave for en ny regjering."

Og jeg tilføyet:

"Vi skal vise handlekraft fra første dag. Folk skal merke forskjellen."

Arbeidsløsheten er ikke et problem vi løser ved å kaste penger på det. Tvertom, jo flere penger som settes inn på å lage midlertidig sysselsetting, desto vanskeligere kan det bli å skape varige arbeidsplasser. Det er bedre konkurransevne som gir nye arbeidsplasser, ikke større statsbudsjetter.

Derfor fører vi en stram økonomisk politikk. Vi kommer til å fortsette med det. Dagbladet skrev for to dager siden at det legges opp til et strammere statsbudsjett for 1991 enn på mange, mange år. Jeg kan ikke si noe om budsjettet, langt derifra, men jeg skal ikke uten videre gå sterkt imot Dagbladet. Vi legger vekt på å holde prisstigningen nede. Vi legger vekt på å senke skattene. Vi legger vekt på at den samlede økonomiske politikken skal presse rentenivået nedover. Hvis ikke Regjeringen hadde ført en slik politikk, ville prisene og rentenivået vært utsatt for et sterkt press oppover. Det ville ha gjort mulighetene for nye investeringer, ny vekst i økonomien og nye arbeidsplasser vesentlig mindre enn de er nå. For første gang på mange år er Norge kommet på pluss-siden i forhold til konkurrentene ute: Vi har høyere produktivitetsvekst enn dem. Vi har lavere prisstigning. Vi øker konkurranseevnen. Det er denne linjen, denne politikken vi vil holde fast ved og føre videre.

Studier som er gjort av produktivitetsutviklingen i offentlig sektor i Sverige viser en sterk nedgang i produktiviteten på sytti- og åtti-tallet. Analyser av barnehagesektoren og skolesektoren i Norge tyder på at de svenske resultatene også kan dekke situasjonen her hjemme. Dette er den største utfordring som vi nå står overfor i offentlig sektor. Det er ikke nok at det stilles krav til næringslivet. Også den offentlige virksomhet, dvs. både stat og kommuner og fylkeskommuner må bli mer effektive.

Kommunesektoren sysselsetter i alt 450 000 personer - det utgjør 310.000 årsverk. Sysselsettingen i kommunene har gått rett til vær's. Arbeidet med produktivitet i denne sektoren er derfor av avgjørende betydning. Den bør helst ikke svare til beskrivelsen som en av våre økonomiprofessorer nylig kom med: En veldrevet hengemyr. I Høyre har fornyelse

og omstilling alltid stått sentralt. Det er viktigere enn noensinne at vi legger vekt på dette. Høyres folk må være åpne for uortodokse løsninger, for kritisk gjennomgang av alt kommunene driver med. Hvis ikke ender man i hengemyren. Det offentlige kan ikke være et sluk hvor omstilling kun kan skje ved tilføring av flere ressurser. De samme krav må stilles til statlig og kommunal virksomhet som til privar næringsvirksomhet.

Fornyelse og effektivisering kommer naturligvis ikke bare an på kommunene selv. Skal de forbedre sin produktivitet, må de også få rammebetingelser fra statens side som gjør det mulig.

I forbindelse med budsjettoplegget for 1991 vil en stor del av inntektsveksten komme i de ubundne inntekter, for å øke kommunenes frihet til å foreta egne prioriteringer. Regjeringen vil dessuten følge opp forslaget om å innlemme de øremerkede overføringer i inntektssystemet. I Storbymeldingen varsler Regjeringen at den er innstilt på å avvikle ordningen med ekstraordinære avgifter til folketrygden innen 1993, dvs. at 1992 er siste år med folketrygdavgift. Dette er også et bidrag til å styrke kommunesektorens frie inntekter.

Jeg har lyst til å si her at det arbeide som gjøres av Michael Tetzschner og hans medarbeidere for å få Oslo i økonomisk balanse avtvinger respekt.

Spørsmålet om kommunestørrelse og fylkeskommunens plass vil være svært aktuelt i tiden fremover. Et eget utvalg, Kommune og fylkesinndelingsutvalget, arbeider med å utrede spørsmålet om oppgaver og funksjonsfordeling i lokalforvaltningen. Utvalget vil også drøfte forholdet til lokal statsforvaltning og forholdet mellom kommune og fylkeskommune.

Spørsmålet om det er samsvar mellom de oppgaver kommunesektoren blir pålagt og de ressurser som stilles til disposisjon, er en gjenganger. Regjeringen vil følge opp Stortingets ønske om et utvalg som skal vurdere forholdet mellom statlige pålegg og økonomiske rammer. Regjering tar kritikken mot unødig statlig styring på alvor. Det er et stort behov for samordning av statlige utspill, og for å rydde opp slik at kommunene og fylkeskommunene kan innrette sin virksomhet på den mest effektive måte. Det er et arbeide som har høyeste prioritet.

.....

Det foreligger nå en omfattende utredning med forslag til en ny lov for kommuner og fylkeskommuner. Lovforslaget gir kommuner og fylkeskommuner større frihet til å tilpasse sin virksomhet etter lokale forhold. Det statlige tilsyn og kontrollen med kommuner og fylkeskommuner skal nedtones. Et viktig prinsipp for Kommunelovutvalget er at alle oppgaver og all myndighet skal legges til kommunestyre og fylkesting, for å styrke den politiske helhetsstyring. Samtidig gis kommunestyre og fylkesting stor frihet til å opprette andre folkevalgte organ og tildele disse myndighet. De kommuner og fylkeskommuner som ønsker det kan etter utvalgets forslag kunne innføre parlamentarisk styringsmodell, og da med en betydelig større frihet til å legge ansvar og oppgaver til kommunerådet enn hva forsøket i Oslo har åpnet for hittil.

Som dere vet er utvalgets innstilling nå på høring med høringsfrist ut året. Regjeringen tar sikte på å legge frem en lovproposisjon for Stortinget i løpet av høsten 1991.

.....

Miljøsituasjonen i Finnmark.

Løsningen av miljøproblemene er vår viktigste politiske utfordring i årene fremover. Vi har kunnskapene om utfordringene. Nå må vi omsette kunnskap til handling.

I Finnmark er miljøsituasjonen dramatisk. Fra de sovjetiske nikkelerverkene på Kola-halvøya slippes det ut mellom 250-300 000 tonn SO₂ i året. Det er til sammenlikning fire ganger mer enn de samlede norske utslippene. Deler av de sovjetiske utslippene av svovel og tungmetaller når Finnmark. Nylig avsluttede målinger viser at situasjonen er mer dramatisk enn vi tidligere hadde antatt. I deler av fylket finner vi de høyeste svovel-konsentrasjonene som måles i Norge. Målingene forteller at i Sør-Varanger er naturens tålegrenser for svovel overskredet. Naturen mottar så store mengder forurensende stoff at det kan skje alvorlige skader på selve natursystemet. I tillegg påfører tungmetall-utslippene betydelige skader. Flere innsjøer har mistet motstandskraften mot forsuring. Vegetasjonen viser tilbakegang.

I en slik situasjon må den politiske varsellampe blinke. Vi vil ikke ha det slik. Vi kan ikke ha det slik. Gjennom et betydelig engasjement har befolkningen i Finnmark gitt uttrykk for sin bekymring. Skal vi unngå varige skader på naturmiljøet må utslippsreduksjoner komme i gang snarest mulig. For Regjeringen er det en prioritert oppgave å bidra til at dette skjer.

På sovjetisk side er man i gang med å vurdere rensertiltak for nikkelerverkene. Vi har grunn til å tro at Sovjetunionen tar problemene alvorlig. Det er jo også på sovjetisk område at virkningen er verst. Internasjonal rett levner heller ingen tvil om at det et

Sovjetunionen som har ansvaret for å bringe utslippene ned.

Men sovjetisk økonomi står nå overfor enorme problemer. Vi har grunn til å frykte at sovjetiske tiltak alene ikke vil kunne oppnå drastiske og nødvendige reduksjoner i tide. En tilfredsstillende løsning kan bare sikres ved at man fra sovjetisk side velger et bredere samarbeid - politisk, teknologisk og finansielt - med de naboland som er sterkest rammet.

Samtidig er det klart at vårt norske problem - skadene her i Finnmark - ikke kan løses ved tiltak i Finnmark. Det er på Kola at tiltakene må settes inn. Den beste nasjonale miljøpolitikk for Finnmark er å sørge for at det kommer fortløpende i rensetiltakene på sovjetisk side.

.....

Dette faktum har Regjeringen tatt konsekvensen av. Tidligere i sommer tok jeg et politisk initiativ til samarbeid på høyt politisk plan for å skape fremdrift i ombyggingen av de sovjetiske nikkerverkene. I juli sendte jeg en norsk delegasjon til samtaler med myndighetene i Sovjetunionen. Om noen dager reiser den til Sverige og Finland. Fra neste helg møtes norske og sovjetiske miljøvern-myndigheter igjen i Svanvik. Jeg har tatt initiativ til at statsministrene fra disse landene drøfter spørsmålet i forbindelse med Østersjøkonferansen utenfor Stockholm i begynnelsen av september. Siktemålet med denne omfattende virksomhet er å forsere arbeidet ved å løfte spørsmålet høyere opp på den politiske og den internasjonale dagsorden.

Skal problemene løses er det avgjørende at Sovjetunionen tar i bruk en teknologi som sikrer omfattende

reduksjoner av utslippene innen midten av 1990-årene. Den teknologiske kompetansen foreligger. Både norske og finske selskaper kan levere verdens fremste renses-teknologi.

Den norske Regjeringen er rede til å engasjere seg konkret i finansieringen av et slikt arbeid. Vi vil drøfte størrelsen og formen for et slikt målrettet engasjement med Sovjetunionen og våre nordiske naboer.

Men også her vil Sovjetunionens valg av teknologisk løsning være avgjørende. Betingelsen for vår deltakelse må være at man velger en teknologi som etter internasjonale standarder virkelig kan redusere utslippene, og det dreier seg om opptil 95% innen midten av 1990-årene.

Sammen med vår norske innsats må vi maksimalt søke å utnytte de nordiske finansieringsmulighetene som foreligger. Et miljøprosjekt som involverer flere nordiske bedrifter vil i sannhet være et uttrykk for de mulighetene det nordiske samarbeidet gir. Utfordringene har vi felles. La oss da ta i bruk de felles ordninger som kan gjøre et slikt samarbeid mulig.

Er det ikke så et paradoks at Norge vurderer å engasjere seg i miljøtiltak i et naboland som har brukt store midler på opprustning i vårt nærområde? Jo, det er et paradoks. Men vi gjør det ikke for å løse et sovjetisk problem. Vi gjør det for å løse et norsk problem - et problem som berører fremtiden til dette fylket. Det avgjørende må være resultatene - hvordan vi skal lykkes med å rette opp den alvorlige miljøsituasjonen i Finnmark. Vi kan bruke år på å utrede dette spørsmålet. Men naturen i Finnmark har liten tid å miste. Mener vi alvor når vi sier at vår miljøinnsats må gå til kildene, så må vi være villige

til å omsette vilje til handling. Den viljen har Regjeringen.

Det er mitt håp at en felles norsk-sovjetisk offensiv på miljøområdet også kan tjene som et springbrett for et bredere samarbeid i Nord - innen økonomi, næringsliv og kultur. Vi bør nå - sammen med sovjetiske representanter - søke å kartlegge hvordan et slikt engasjement kan utvikles. Etterkrigstidens deling av Europa gjorde et nærmere samarbeid over grensen vanskelig. I dag kan vi - og må vi - se på mulighetene med friske øyne.

Samtidig må vi ikke miste sansen for realitetene. Mer enn noe annet er det uforutsigbarhet som preger utviklingen i Sovjetunionen. Ingen vet i dag hvorvidt den sovjetiske reformprosessen vil lykkes. Ingen vet hvilken vei utviklingen i Sovjetunionen vil ta.

Dette stiller krav til en gjennomtenkt og langsiktig politikk. vi må bevare et forsvar som er troverdig. Og vi må knytte nye samarbeidsnettverk. Det ville være forstokket om vi ikke så at nye muligheter har åpnet seg - muligheter som må utnyttes maksimalt. Med det ville også være naivt dersom vi ikke innså at faren for tilbakeslag stadig er tilstede - en fare vi må sikre oss mot. Det er så altfor lett å opptre som om det skulle dreie seg om et enten/eller. Slik er det ikke. Skal vi gi vårt bidrag til en stabil utvikling, må vi velge et både/og - hvor samarbeid og sikkerhet går hånd i hånd.

.....